

*Эргешали кызы А., Саматова А.А., Шеров Ш.Б.*АТА-ЭНЕЛЕРДИН ӨЗ-АРА МАМИЛЕЛЭШҮҮСҮНҮН
БАЛАНЫ ТАРБИЯЛООГО ТИЙГИЗГЕН ТААСИРИ*Эргешали кызы А., Саматова А.А., Шеров Ш.Б.*ВЛИЯНИЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ РОДИТЕЛЕЙ
НА ВОСПИТАНИЕ РЕБЕНКА*A. Ergeshali kyzy, A. Samatova, Sh. Sherov*THE INFLUENCE OF PARENTS' INTERACTION
ON THE UPBRINGING OF A CHILD

УДК: 373.29

Макалада ата-энелердин өз ара мамилелешүүсүнүн баланын психо-физиологиялык өсүп-өнүгүүсүнө, ден соолугуна, эмоционалдык абалына, тарбиясына тийгизген таасири, үй-бүлөлүк мамилени бекемдөөнүн жолдору, үй-бүлөдөгү мамилелери чыңдоодо, бекемдөөдөгү атанын, эненин ролу, үй-бүлөдөгү жумуштарды, милдеттерди бөлүштүрүүнүн артыкчылыктары, өзгөчөлүктөрү, ата-эненин ортосундагы пикир келишпестиктердин, чыр-чатактык кырдаалдардын баланын мүнөзүнүн калыптануусундагы орду каралды. Балага таалим-тарбия берүүдө атанын ролунун төмөн экендиги, анын тарбиялоо процессине толук кандуу катышуусунун маанилүүлүгү, үй-бүлөдө үй-бүлө мүчөлөрүнүн жүрүм-турумун жөнгө салуучу эрежелер топтомун түзүүнү алгач үй-бүлөлүк кеңеште талкуулоо зарылдыгы талдоого алынды. Балдардын физикалык жактан деңиз сак, психологиялык, эмоционалдык жактан нормалдуу өсүп-өнүгүүсү ата-энелер тарабынан түзүлгөн коопсуз чөйрөдө жүрөрү анализденди. Коомдо активдүү, демилгечил, психикалык, акыл эс жактан өнүккөн, таалим-тарбиянын, жүрүм-турумдун мыкты үлгүлөрүн алып жүргөн, өз алдынчалулукка ээ болгон инсанды тарбиялоо да ата-эненин натыйжалуу, учур талабына шайкеш келген усулдарды, ыкмаларды, каражаттарды өздөштүрүп колдонуу билүү мүмкүнчүлүгүнөн көз каранды экендиги белгиленди. Ошондой эле балдарды мамилелешүү, баарлашуу маданиятына үйрөтүүдө ата-энелердин бул багыттагы жетиштүү билимдеринин болуусу зарыл экендигине басым жасалды.

Негизги сөздөр: үй-бүлө, үй-бүлөлүк милдеттер, жоопкерчилик, мамиле, мамилелешүү маданияты, үлгү, жүрүм-турум, чыр-чатак, чыр-чатактык кырдаал, коопсуз чөйрө.

В статье рассмотрено влияние взаимоотношений родителей на психофизиологическое развитие, здоровье, эмоциональное состояние ребенка, способы укрепления семейных отношений, преимущества, особенности разделения работы и обязанностей в семье, роль разногласий и конфликтных ситуаций в формировании характера ребенка. Проанализировано снижение роли отца в воспитании ребенка, важность его полноценного участия в процессе воспитания, необходимость предварительного обсуждения на семейном совете создание свода правил, регулирующих поведение членов семьи. Также был проанализирован тот факт что, физически здоровый, психологически и эмоционально адекватный рост и развитие детей происходит в безопасной среде, созданной родителями. Было отмечено что воспитание человека, активного в обществе, инициативного, умственно и интеллектуально развитого, несущего в себе лучшие образцы воспитания и поведения, обладающего собственной порядочностью, также зависит от умения родителей овладевать и использовать приемы, методы, средства воспитания которые эффективны и соответствуют текущим требованиям. При обучении детей культуре

общения и коммуникации также было подчеркнуто, необходимость обладания родителями достаточными знаниями в данном направлении.

Ключевые слова: семья, семейные обязанности, ответственность, отношение, культура взаимоотношений, модель, поведение, конфликт, конфликтная ситуация, безопасная среда.

The article examines the influence of parents' relationships on the psychophysiological development, health, emotional state of the child, ways to strengthen family relationships, advantages, features of the division of work and responsibilities in the family, the role of disagreements and conflict situations in the formation of the child's character. The article analyzes the decline in the role of the father in the upbringing of the child, the importance of his full participation in the upbringing process, the need for preliminary discussion at the family council to create a set of rules governing the behavior of family members. The fact that physically healthy, psychologically and emotionally adequate growth and development of children takes place in a safe environment created by parents was also analyzed. It was noted that the upbringing of a person who is active in society, initiative, mentally and intellectually developed, carrying the best examples of upbringing and behavior, possessing his own decency, also depends on the ability of parents to master and use techniques, methods, means of education that are effective and meet current requirements. When teaching children the culture of communication, it was also stressed the need for parents to have sufficient knowledge in this direction.

Key words: family, family responsibilities, responsibility, attitude, relationship culture, model, behavior, conflict, conflict situation, safe environment.

Ата-энелер жана балдар жөнүндө. Бир күнү акылман карыга бир адам келди. Сен акылдуусуң мага жардам бер. Мен өзүмдү аябай жаман сезип турам. Менин кызым мени такыр түшүнбөйт! Ал мени укпайт! Мени менен сүйлөшпөйт! Анда ага баштын, тилдин эмне кереги бар? Ал таш боор! Ага жүрөктүн эмне кереги бар?

Акылман аны угуп бүткөн соң ага үйгө барганында кызындын портретин тартып унчукпай колуна бер деп айтты. Эртеси күнү аял акылман карыга келип ачуулана “Эмне үчүн сиз мага мындай кеңеш бердиңиз? Мамилебиз начар болчу, азыр андан да жаман. Ал мага сүрөттү кыжырдануу менен кайра берди”.

“Ал сага эмне деп айтты” - деп сурады карыя.

- “Сиз мага бул сүрөттү эмне үчүн алып келдиңиз? Сизге күзгү жетишсиз болуп жатабы?”

Урматтуу ата-энелер сиздер бул жөнүндө эмне

деп ойлойсуздар? Эмне үчүн ата-энелер өз үй-бүлөсүндө алган тарбиясын, эңсөөлөрүн, көз карашын балдарына таңуулоо аракетинде болушат?

Азыркы учурда ата-энелердин басымдуу бөлүгү ата, эне катары өз жоопкерчиликтирин, милдеттерин, баланын коом менен мамиле түзүү, социалдашуу көндүмдөрүн өздөштүрүү процесси алгач үй-бүлөдө калыптанып анын инсан катары өнүгүүсүндө чоң мааниге ээ экендигин аңдап биле беришпейт. Натыйжада баланын мүнөзү, жүрүм-туруму, жашоодогу позициясы, баалуулуктары ата-энесинин күтүүлөрүнүн негизинде калыптанып, келечекте өзүнө жубай тандоодо, үй-бүлө курууда да үлгү катары ата-энесинен алган тажрыйбасына таянат. Андыктан балага тарбия берүүдө ата-энелер өз жүрүм-турумдарынын айткан сөздөрүнө дал келүүсүн көзөмөлгө алып, чыныгы сезимдерин жашырбай билдирип туруу зарылдыгын эске алуулары абзел.

Анткени бала үчүн “Үй-бүлө – бул маданий-тарыхый жана социалдык-психологиялык чөйрө, баланын турмуш мектеби” [2]. Келечекте бала турмуш мектебинде ээ болгон билимдерин, билгичтиктерин, баарлашуу, мамилелешүү көндүмдөрүн иш жүзүндө ийгиликтүү колдоно билүү жөндөмүнө ээ болуусу керек.

Демек, ата-энелер үй-бүлөдө өз ара бири-бирине кам көрүүгө, колдоо көрсөтүүгө үйрөтүү, адеп-ахлактык таалим тарбиянын мыкты үлгүлөрүнүн негизинде гана тарбиялоо процессин ашыруу менен чектелбестен балдарда мамилелешүү маданиятын да өнүктүрүүсү маанилүү. Бул багытта ата-энелер өздөрү да алдыңкы тажрыйбаларды билүүгө тийиш. Мында баладагы мамилелешүү маданияты ата-эненин бири-бирине кылган жылуу, сый мамилесинин, бири-биринин оюн уга билүүсүнүн негизинде калыптанат.

Баланын дене-боюнун физикалык негиздери жана руханий пайдубалы алгач үй-бүлөдө түптөлөт [2]. Айтылган ой үй-бүлөдө баланын адептик, акыл-эстик көндүмдөрүнүн, мамилелешүү маданиятынын өнүгүүсү менен бирге дене-боюнун өсүп-өрчүү процесси да кошо жүрөрүн тастыктап турат.

Баланын билим, билгичтик, көндүмдөрү, мамилелешүү маданияты, жүрүм-туруму, психо-физиологиялык жактан өнүгүп, жетилүүсү, жашоодо ийгиликке жетүүсү дагы ата-эненин иш аракетинде, эмгегине, адеп-ахлактык таалим-тарбия берүүсүнөн көз каранды.

Бул боюнча Б.Б. Алымбаева төмөндөгүдөй пикирин билдирген “Үй-бүлө улуу-кичүүнүн мамилесин калыптандырат: Бала үй-бүлөдө төрөлүп өсөт. Ата-эненин тарбиясын алат. Ал чоңоюп жетилгенге чейин ата-эненин мээримине, багуусуна, коргоосуна муктаж. Үй-бүлө гана бала менен ата-энени жакындатат, улуу-кичүү мамилесин калыптандырат, урмат-сый эмне экенин билдирет, ынтымактуу жашоого жана

турмуш сырларын үйрөнүүгө ыңгайлуу шарт түзөт. Үй-бүлө гана баланын толук кандуу жетилүүсүнө өбөлгө болуп, адамгерчиликтүү сапаттарга тарбиялай алат” [1].

Андыктан баланын өзүнө ишенимдүү, бактылуу, мамилелешүүгө жөндөмдүү, өз алдынча чечим кабыл алууга умтулган сапаттарын туулгандан баштап калыптандыруу керек. Мында алгач ата-эне, чоңдор өздөрү сүйлөгөн сөзүнө, жүрүм-туруму, кыймыл-аракетине, кийим-кечегине, адептүүлүгүнө, эмоционалдык, психологиялык абалына өтө көңүл буруусу тийиш. Ата-эне менен бала ортосундагы мамиленин жакшы, ачык мүнөздө болуусу маанилүү. Бирок ата-эненин үйдө бири-бири менен баарлашуусу, өз ара мамилелешүүсү дагы баланын жашоосунда чоң ролду ойнойт. Жалпысынан үй-бүлөдөгү мамилелердин бир нече түрүн бөлүп кароого болот. Алардын ичинен негизги эки түрү:

- социалдык-биологиялык мамилелер (үй-бүлөдө төрөлүүнүн санын, тугандык мамилелерди камтыйт).
- турмуш-тиричилик, экономикалык мамилелер (үй-бүлөнүн материалдык негизи, үй-бүлөлүк бюджетти башкаруу, үй-бүлөдөгү милдеттерди бөлүштүрүү ж.б.).

Үй-бүлө мүчөлөрү тарабынан үй-бүлөнүн бюджетин башкаруу туура пландаштырылып, үй-бүлөдөгү милдеттерди бөлүштүрүү да жалпыга бирдей типте жүргүзүлүп, үй-бүлөнүн ар бир мүчөсү өз милдетин жоопкерчилик менен аткарган учурда теңсиздик, дискриминация, пикир келишпестик сыяктуу түшүнүктөр жокко чыгарылат. Үй-бүлө мүчөлөрү тарабынан үй-бүлөлүк милдеттерди алдын-ала кеңешип аткара алуу жөндөмдүүлүгүнө, каалоосуна, кайсы бир милдетти, ишмердүүлүктүн түрүн аткаруу жашоодо пайдалуу болооруна карай бөлүштүрүп алуу үй-бүлөдөгү биримдикти бекемдөөгө, мамилелерди чындоого алып келет. Алсак, жөнөкөй эле турмуштук үйдү иретке келтирүү, чандардарды сүртүү ж.б. ушул сыяктуу ишмердүүлүктөрдү аткаруу учурунда үй-бүлө мүчөлөрү бири-бири менен пикир алышат, бири-бирине көмөктөшөт, айрым бир маселелер, жаңылыктар, көйгөйлөр менен бөлүшүүгө мүмкүнчүлүк түзүлөт. Үй-бүлөдөгү жумуштар энеге гана жүктөлбөстөн жубайлар ортосунда бирдей бөлүштүрүлгөн учурда эненин өзүнө-өзү кам көрүүсүнө, эс алуусуна шарт түзүлүп өз турмушуна болгон канааттануусу, жубайына, балдарына болгон ыраазычылыгы артып, өзүн керек, баалуу адам катары сезе баштайт.

Үй-бүлөдөгү жагымдуу, жагымсыз окуялар, көрүнүштөр, ата-эненин бири-бирине болгон мамилеси баланын өсүп-өнүгүүсүнө жана анын психикалык саламаттыгына оң же терс таасирин тийгизээри талашсыз.

Алсак, Британия жана башка бир катар өлкөлөр-

дө балдардын жүрүм-туруму узак мезгил бою байкоого алынып, иликтөөлөр жүргүзүлгөн. Изилдөөлөрдүн негизинде окумуштуулар төмөндөгүдөй жыйынтыкка келишкен. Үй-бүлөдөгү жанжал учурунда алты айлык баланын ымыркай кезинен эле жүрөгүнүн согуусу өзгөрүп, стресс гормону болгон кортизолду иштеп чыгара баштаган. Алар стресс гормонун жөнгө салып туруучу кортизолдун деңгээли өтө жогору же өтө төмөн болсо да баланын ден соолугу үчүн өтө кооптуу жана бир топ невроз, уйкусуздук, ашыкча семирп кетүү сыяктуу психикалык, неврологиялык оруулардын пайда болуусуна алып келет. Көбүнесе чыр-чатактык жагымсыз кырдаалдар көп кездешкен үй-бүлөлөрдө чоңойгон балдар ташбоор, ырайымсыз, жашоого болгон терс көз карашта болушуп, жаман жолго түшүп кетүү ыктымалдуулугу жогору болот.

Адатта ата-эненин чыр-чатагы, пикир келишпестиги үй-бүлөлүк баарлашуунун бузулуусунун натыйжасында келип чыгат. Эреже катары ата-энелердин (жубайлардын) ортосундагы чыр-чатак ачык жана жашыруун мүнөздө болот. Ачык мүнөздөгү чыр-чатак вербалдык, вербалдык эмес агрессияны колдонуу менен жубайлардын бири-бирине болгон карама-каршылыгы ачык, даана байкалат. Жашыруун мүнөздөгү чыр-чатак жубайлардын бири-бирине болгон салкын, көңүлсүз мамилесинен байкалат. Унчукпоо, чарчоо сыяктуу көрүнүштөр менен коштолот [3].

Биздин жүргүзгөн изилдөөлөрүбүз ата-энелердин балага тарбия берүүдөгү ролун, ордун аныктоого, алардын өз ара мамилелешүүсүнүн баланын жүрүм-турумунун, мүнөзүнүн калыптануусуна тийгизген таасирин аныктоого, ата-энелерди учур талабына шайкеш келген, коомдо өз алдынча мамилелешүү ыктарына ээ болгон баланы тарбиялоонун жолдору жөнүндөгү маалыматтар менен камсыздоого багытталды. Изилдөөнүн жүрүшүндө ата-энелерди окутуунун негизинде үй-бүлөдө чыр чатактык кырдаалдардын алдын алуу, жубайлардын ортосундагы мамилени бекемдөө үчүн үй-бүлө мүчөлөрүнүн жүрүм-турумдарын жөнгө салуучу эрежелердин болуусу шарт экендигине ынандык. Үй-бүлөдө үй-бүлө мүчөлөрүнүн жүрүм-турумдарын жөнгө салуучу эрежелердин топтому:

- Ата-энелердин үй-бүлөдөгү эрежелерди өз ара макулдашып алуусу оң натыйжа берет.
- Жубайлар үй-бүлөдөгү мамилелерин өз ара сыйлашуу жана жардамдашуунун негизинде түзүүлөрү керек.
- Жубайлар үй-бүлөдөгү өз ара карым-катнашты мамилелерди чыңдоого, бекемдөөгө көмөктөшүү максатында курууга милдеттүү.
- Жубайлар үй-бүлөдөгү мамилелерин балдарынын сергек, бактылуу жашоосу үчүн жана алардын өсүп-жетилишине кам көрүү максатында курууга милдеттүү.

Ал эми үй-бүлөдөгү мамилени бекемдөөнүн жолдору төмөндөгүдөй тартипте каралды.

Чыңалууну жок кылуу: терс эмоциялар, таарыныч, ызалануу ж.б. Үй-бүлөдө жубайлар ортосундагы чыңалуунун, терс эмоциялардын орун алуусу мыйзам ченемдүү көрүнүш. Андыктан жубайлар өздөрүнүн бири-бирине болгон таарынычтарын өз учурунда билдирип, себебин түшүндүрүп туруусу чыңалууну жоготуп, терс эмоциялардан арылтат.

Жеке аралыкты (дистанцияны) сактоо. Жубайлардын айрым учурларда бири-бирине жалгыз, өзү менен өзү болуусуна мүмкүндүк түзүүсү оң натыйжа берет. Жубайлардын бири-биринин жеке колдонуусундагы буюмдарын уруксатсыз алуу, текшерүү, колдонуу алардын бири-бирине болгон өз ара ишенимин жоголуусуна алып келет.

Эмне үчүн жакшы көрөрүбүздү, жагымдуу баарлашууларды эстөө. Көптөгөн изилдөөлөрдүн жыйынтыгы жубайлардын бактылуу жашоосу алгачкы эки, үч жылга созуларын көрсөтүп турат. Анткени жубайлар жашоодо пайда болгон ар кандай маселелерди, көйгөйлөрдү чечүү менен алек болуп өз ара баарлашууну уюштурууга, үй-бүлөлүк сейилдөөгө чыгууга жетиштүү убакыт бөлүшпөйт. Андыктан ата-энелер үй-бүлөдө жагымдуу баарлашууларды уюштуруп, өздөрүнүн, үй-бүлө мүчөлөрүнүн жетишкендиктерин белгилеп туруусу керек. Жубайлар бири-бирине жөнөкөй эле мен сени жакшы көрөм сөзүн көбүрөөк колдонууну адатка айландырып алуусу ортодогу мамиленин бекемдөөгө алып келет.

Сезимдерибиз жөнүндө айтып, аларды орундуу билдире билүү. Жубайлар бири-бирине болгон кубаныч, тарыныч, ыраазычылык сезимдерин орундуу үй-бүлөдөгү психологиялык, эмоционалдык кырдаалга жараша билдире билүүсү да мамиленин чыңдоого алып келет.

Ишмердүүлүктүн бир түрү менен чогуу алектенүү. Жаңы кырдаалдар, окуялар, көрүнүштөр адамдарга жаңы идеяларды, сезимдерди тартуулайт, башкача ой жүгүртүүгө түртөт. Жубайлардын аларга таанымал эмес ишмердүүлүктүн бир түрү менен алектенүүсү да мамилени чыңдоого алып келет. М: Бакчага гүл отургузуу, лыжа тебүү ж.б. Мында жубайлар бири-бири жөнүндө буга чейин билбеген маалыматтарга ээ болушат.

Азыркы жаш үй-бүлөлөрдөгү пикир келишпестиктердин, өз ара мамилелешүүнүн туура жолго коюлбагандыгынын негизги себептеринин бири аталардын балдарды тарбиялоо процессине толук кандуу катышпагандыгында. Үй-бүлө ээси катары аталар өз ролун үй-бүлөнүн, баланын материалдык муктаждыктарын канааттандырууда деп түшүнөт. Ал эми баланы тарбиялоо жоопкерчилигин энесине тагыраак айтканда жубайына жүктөп коет. Өз кезегинде энелер деле баланы тарбиялоо аларга гана таандык жоопкерчи-

лик, милдет катарында кабыл алып, өздөрү атанын тарбия балага тарбия берүүдөгү ролун чектеп коюшкандыгын андап билишпейт же маани беришпейт. Анткени жаш ата-энелер өзүнүн ата-энесинин турмуштук тажрыйбасына таянышат. Алар тарабынан мындай турмуштук тажрыйба кадыресе көрүнүш катары кабыл алынат. Бирок балага тарбия берүүдө ата да, эне да толук кандуу катышуусу абзел. Албетте баланын түйүлдүктөгү мезгилинен тарта чоңоюп жетилүү процессинде эненин ролу абдан чоң. Аялдар өзүнүн эне катары, дагы бир адамдын жашоосу үчүн болгон жоопкерчилик сезимдерин аталарга караганда эрте андап биле башташат жана ага карата даярдык көрө баштайт. Бала дагы өзүнүн алгачкы айларында энесине көбүрөөк муктаж болот. Аталар өз ролун бала жарык дүйнөгө келгенден тартып аткара баштайт. Бала үчүн атанын да, эненин да мээрим төгүүсү, кам көрүүсү, баарлашуусу маанилүү. Баладагы жөнөкөй жүрүм-турум эрежелери, жакындарына кам көрүү, ишеним көрсөтүү сыяктуу түшүнүктөр эненин тарбиясынын негизинде калыптанат. Ал эми атанын тарбиясынын таасиринде баладагы мамилелешүү жөндөмдүүлүктөрү калыптанат, өзүнө болгон ишеними жогорулайт. Энелер балдарга кам көрүү, тамак берүү, кийиндирүү, баланы бала бакчага, мектепке алып баруу, сейилдөөгө алып чыгуу сыяктуу ишмердүүлүктөрдү аткарууга аталарды да тартып, атанын бала менен көбүрөөк убакыт өткөрүүсүнө мүмкүндүк берүүсү керек. Тарбиялоо процессине бирдей катышкан жубайлардын үй-бүлөсүндөгү психологиялык атмосфера жагымдуу мүнөзгө ээ болуп, баланын дени сак өсүп-өнүгүүсү үчүн коопсуз чөйрө түзүлөт. Бул туурасында Л.Б. Шнейдер “Баланын инсанынын гармониялуу өнүгүүсүнө анын ден соолугун сактоо жана чыңдоо аркылуу гана жетишүү мүмкүн. Бул физикалык, психикалык жана социалдык бакубаттуулуктун абалы катары аныкталат. Психикалык ден соолук баланын эмоционалдык, таанып-билүүчүлүк чөйрөдөгү жыргалчылыгын, мүнөзүнүн өнүгүшүн, инсандыгынын калыптануусун жана балдардын нейропсихикалык абалын камтыйт” - деп белгилеген [6]. Демек, баланын психикалык, эмоционалдык жактан өсүп-өнүгүүсү үчүн коопсуз чөйрө ата-эне тарабынан түзүлөт. Мындай коопсуз чөйрө үй-бүлөлөрдө жубайлардын бири-бирине жасаган жылуу, туруктуу мамилесинин негизинде түзүлөт. Мындай үй-бүлөдө чоңойгон балдар да келечекте өз үй-бүлөсүн өз ара түшүнүү, сыйлоо, колдоо көрсөтүү, жоопкерчилик жана милдеттерди тең бөлүштүрүү, баланы тарбиялоо процессине толук катышуу, жубайы, балдары менен чогуу убакыт өткөрүүгө көңүл буруу аракетинде болу-

шат.

Ата-энелер кандай гана кырдаал болбосун өзүнүн иш аракети менен, баланын жетишкендиктерин белгилөө менен же аны кандайдыр бир жоругу үчүн жазалоо менен алардын жүрүм-турумуна таасир этет. Ата-эненин жүрүм-туруму, ар бир кыймыл аракети тарбиялоонун үлгүлөрүн камтыгандыктан бала эмне кылууга болот, эне кылууга болбой тургандыгын өздөштүрөт. Андыктан ата-энелер тарбиялоо усулдарын колдонууда балдардын кызыкчылыктарын, каалоолорун эске алуу менен бирге колдонулуп жаткан усулдардын үй-бүлөдө үй-бүлө мүчөлөрү тарабынан кабыл алган эрежелерге, жүрүм-турум нормаларына карама-каршы келбөөсүнүн да алдын алуусу керек. Бул боюнча педагог А.С. Макаренко өз сөзүндө “Ата-эне балдарды өз кубанычы үчүн гана төрөбөйт. Алардын жетекчилиги астында бала эле эмес, өлкөнүн келечектеги жараны, болочок активист, күрөшчүсү өсүп келе жаткандыгын түшүнүүлөрү керек. Эгерде сиз адашып жаман адамды тарбиялап алсаңыз, анда мунун кайгысы сизге эле эмес, бүтүндөй өлкөгө келет” – деп баса белгилеген [4].

Баланын интеллектинин өсүүсүндө, эстетикалык-нравалык калыптануусунда, эмоционалдык, физиолого-психологиялык өсүүсүндө, ден соолугунун чың болуусунда үй-бүлөнүн таасири чоң [7]. Бактылуу үй-бүлөнүн негиздери өтө жөнөкөй, жалпыга маалым бирок ишке ашырууда өтө көп эмгекти талап кылган сезимдерди өз учурунда орундуу билдирүү, үй-бүлөдө үй-бүлө мүчөлөрүнүн ар биринин өзгөчөлүгүн, кызыкчылыктарын кабыл алуу, сыйлоо, өз ара ишеним, колдоо көрсөтүү сыяктуу шарттарды аткарууда турары анык.

Адабияттар:

1. Алымбаева Б.Б., Сабырова Э.С. Үй-бүлөдөгү каада-салт, үрп-адаттардын балдарга тийгизген таасири [Текст] / Б.Б. Алымбаева. / Вестник Исык-Кульского университета, №41, 2016. - 2-б.
2. Асанкулова М.К. Балдарды мектепке даярдоодо үй-бүлөнүн ролу [Текст] / М.К. Асанкулова. / Известия ВУЗов Кыргызстана. 2016. №. 7. С. 52-54
3. Гришина Н.В. Психология конфликта. - Москва, 2008.
4. Макаренко А.С. Цель воспитания: Учебное пособие [Текст] / А.С. Макаренко. - М.: Изд. «Педагогика», 1984. - С. 380.
5. Нартова-Бочавер С. Психология личности и межличностных отношений [Текст] / С. Нартова-Бочавер - М.: Изд ЭКСМО-Пресс, 2001.
6. Шнейдер Л.Б. Семейная психология [Текст] / Л.Б. Шнейдер, М.: Изд. Академический проект, Деловая книга, 2007.
7. Саматова А.А., Миралы кызы А., Мурзаева А.К. Баланын өсүп өнүгүүсүнө ата-энелердин салымы. / Известия ВУЗов Кыргызстана. 2021. №. 3. С. 238-241.